

Nr 538

Av herr **Munktell m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 86, angående omläggning av den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen.*

Inom var och en av de humanistiska sektionerna vid Uppsala, Lunds samt Göteborgs universitet finns f. n. en professur i nationalekonomi. Inom den humanistiska sektionen vid Stockholms högskola finns två professurer i samma ämne, en i nationalekonomi, särskilt konjunkturforskning, samt en i nationalekonomi och socialpolitik. Inom den juridiska fakulteten vid Uppsala universitet finns en professur i nationalekonomi med finansrätt och inom den juridiska fakulteten vid Stockholms högskola finns en professur i nationalekonomi med finansvetenskap. För båda dessa professurer är undervisningsskyldigheten delad mellan den juridiska och den filosofiska fakulteten. Vid Lunds universitet finns ingen full motsvarighet till dessa sistnämnda professurer men däremot en självständig professur i finansrätt och finansvetenskap.

Den socialvetenskapliga forskningskommittén anförde i sitt betänkande (SOU 1946:74, s. 35), att målet borde vara att upprätta två professurer i nationalekonomi inom varje humanistisk sektion vid universiteten samt en professur i finansrätt och finansvetenskap inom de juridiska fakulteterna. Kommittén för den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen föreslog i ett av sina betänkanden (SOU 1935:15, s. 398 f.), att inom både Uppsala och Lunds universitets humanistiska sektioner skulle förefinnas två professurer samt en preceptor i ämnet nationalekonomi. De nyinrättade professurerna skulle därvid benämnas professurer i nationalekonomi med ekonomisk politik. Preceptorbefattningarna var närmast avsedda för undervisning och examination i ämnet nationalekonomi i juris kandidatexamen. Därvid förutsattes, att den nuvarande professuren i nationalekonomi med finansrätt vid Uppsala universitet skulle ombildas till en professur i finansrätt och finansvetenskap.

Över sistnämnda kommittés förslag avgav kanslern för rikets universitet år 1954 ett utlåtande, i vilket han framlade ett självständigt utarbetat förslag. I detta förordades en väsentlig utvidgning av nationalekonomiens plats i juris kandidatexamen. Samtidigt avstyrktes bibehållandet av samhällsvetenskaplig juridisk examen. Beträffande lärarbefattningarna frångick universitetskanslern kommitténs förslag och förordade inrättandet av en ny professur i nationalekonomi inom var och en av de juridiska fakulteterna

vid Uppsala och Lunds universitet i stället för kommitténs förslag, vilket enligt vad som ovan sagts innebar inrättandet av en ny professur samt en preceptor vid de humanistiska sektionerna.

I april 1956 tillkallades två sakkunniga för att inom ecklesiastikdepartementet biträda med översyn av föreliggande förslag till den samhällsvetenskapliga utbildningen. I motsats till universitetskanslern förordade dessa sakkunniga ett bibehållande av samhällsvetenskaplig juridisk examen samt ett utbytande av ämnet nationalekonomi i juris kandidatexamen mot ett ämne, som omfattar både nationalekonomi och företagsekonomi. Beträffande lärartjänsterna i ämnet nationalekonomi biträdde de sakkunniga universitetskanslerns förslag.

I sin proposition angående den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen har Kungl. Maj:t godtagit de sakkunnigas förslag beträffande här berörda förhållanden med det undantaget, att i stället för inrättandet av en professur i ämnet nationalekonomi inom Uppsala och Lunds juridiska fakulteter föreslås en preceptor i detta ämne inom vardera universitetet. Motiveringen är därvid den, att nationalekonomien såväl i Uppsala som i Lund är representerad av en professur inom den filosofiska fakulteten.

Den i propositionen föreslagna lärarorganisationen i ämnet nationalekonomi vid universiteten i Uppsala och Lund förefaller ytterst betänklig. Varken för Uppsala eller Lunds universitet innebär den föreslagna förändringen ens tillnärmelsevis den upprustning av undervisnings- och forskningsmöjligheterna, som de förberedande instanserna ansett vara nödvändig. För Uppsala universitets del innebär förslaget en klar försämring av nu rådande förhållanden på detta område. Detta väcker otvivelaktigt betänkligheter. Behovet av en intensifierad forskning och undervisning i nationalekonomi har under de senaste decennierna framträtt med full evidens. I all synnerhet gäller detta den del av ämnet, som avser ekonomisk politik. I våra dagar spelar ju den ekonomiska politikens utformning en utomordentligt stor roll för samhällsutvecklingen, och det är därför angeläget att den i tillbörlig utsträckning blir föremål för vetenskapliga studier och forskning. När nu ett kommittéförslag föreligger om inrättandet av en professur med särskild inriktning mot detta viktiga ämnesområde, synes det vara missriktad sparsamhet att inte biträda detta förslag.

Nationalekonomi är utan tvekan ett mycket vittomfattande ämnesområde, som i sig inrymmer många vitt skilda delområden, konjunkturteori, konsumtionsteori, produktionsteori, internationell handel, socialpolitik, finanspolitik m. m. I många punkter tangerar ämnet andra forskningsfält, statistik, matematik, juridik, sociologi, psykologi, geografi etc. Nationalekonomi kan m. a. o. sägas vara icke ett enhetligt ämne utan snarare en samlingsbeteckning för en rad olika ämnen. För en enstaka forskare är det emellertid ytterst svårt, eller kanske helt omöjligt, att förvärva så omfattande kunskaper, att han kan behärska alla de områden inom vilka na-

tionalekonomisk forskning bedrivs. Då är det av allra största vikt, att elever, som bedriver högre studier, skall kunna få handledning av sin ämnesprofessor, oavsett vilket ämnesområde studierna gäller, innebär detta, att en enda professur i ämnet nationalekonomi vid ett universitet är klart otillräcklig för ett rationellt bedrivande av den högre undervisningen. Med endast en professor i ämnet blir elevernas möjligheter att välja studieinriktning starkt begränsade. Dessa förhållanden har med skärpa framhållits av såväl den socialvetenskapliga forskningskommittén som av kommittén för den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen. Det må i detta sammanhang påpekas, att de stora universiteten på kontinenten och i England som regel har fyra, fem eller flera professurer i ämnet nationalekonomi. Vid de större universiteten i U.S.A. finns i detta ämne ett tjugotal professurer.

Som inledningsvis nämnts finns vid Stockholms högskola tre professurer i nationalekonomi. Att då samtidigt universiteten i Uppsala och Lund endast skulle ha en professur vardera förefaller innebära en icke önskvärd disproportion mellan högskolan och universiteten. Förekomsten av de mycket rikare möjligheterna att erhålla högre undervisning i Stockholm kan för universitetens del leda till en ödesdiger avtappning av sådana elever, som önskar avlägga högre examina eller disputationsprov.

I propositionen beräknas studietiden för de obligatoriska kurserna i samhälls- och företagsekonomi inom juris kandidatexamen till en termin. Att huvudparten av denna tid bör anslås åt samhällsekonomin torde kunna förutsättas, även om detta inte framgår av propositionen; ämnet samhällsekonomi är ju avsett att omfatta inte endast nationalekonomi i inskränkt mening utan även ekonomisk politik, socialpolitik samt en orientering i statistik. Vid sidan av de obligatoriska kurserna skall samhällsekonomin även kunna göras till föremål för valfria studier i juris kandidatexamen och då med en beräknad studietid av ytterligare en termin. Samhällsekonomin kommer därigenom att bli ett av de större ämnena i nämnda examen, och med tanke därpå förefaller det egendomligt och olämpligt, att den lärare, som skall ha ansvaret för undervisningen och examinationen i ämnet, inte skulle få professors utan endast preceptors ställning. Det skulle innebära en diskriminering av samhällsekonomin i förhållande till andra ämnen. Detta framträder särskilt tydligt, därigenom att ämnet företagsekonomi, med vilket samhällsekonomin enligt propositionen skall ha ett visst samband, kommer att företrädas av en lärare i professors ställning.

För de juridiska fakulteterna i Uppsala och Lund är det givetvis angeläget, att de ordinarie lärarbefattningarna kan besättas med personer med hög kompetens på sitt område. Det är naturligtvis också ett önskemål, att dessa personer skall stanna en relativt lång tid i sin tjänst. Om nu, emellertid, den för undervisningen i nationalekonomi i juris kandidatexamen ansvarige befattningshavaren endast får preceptors ställning, förefaller det svårt för fakulteterna att besätta befattningarna med personer, som uppfyller dessa

önskemål. Det är nämligen fullt naturligt, att den person, som skulle inneha precepturen i nationalekonomi, vid första tillfälle skulle söka förflyttning till en befattning som professor och att hans verksamhet därför mer skulle inriktas mot en meritering för en sådan förflyttning än mot sådana för undervisningen önskvärda göromål såsom utarbetandet av kursplaner, skrivandet av kompendier m. m. Att i nuvarande goda konjunkturer för nationalekonomer en förstklassig forskare skall betrakta en preceptur i nationalekonomi såsom annat än en tillfällig anställning torde man inte kunna räkna med.

Av nu angivna skäl förefaller det utomordentligt angeläget, att de föreslagna nya lärarbefattningarna i nationalekonomi vid Uppsala och Lunds universitet redan från början konstrueras såsom professorer. Det är därvid önskvärt, att dessa blir förenade med undervisningsskyldighet inte endast inom de juridiska utan även inom de filosofiska fakulteterna; därigenom skulle samtidigt behovet av lärarkrafter för den högre undervisningen kunna tillgodoses. För att förverkliga det länge närda önskemålet att få till stånd en intensifierad forskning på den ekonomiska politikens och socialpolitikens områden vore det lämpligt, att ämnet för professorerna fastställdes till »samhällsekonomi, särskilt ekonomisk politik och socialpolitik».

Under åberopande av det anförda föreslår vi,

att de av Kungl. Maj:t föreslagna lärarbefattningarna i nationalekonomi vid Uppsala och Lunds universitet utformas såsom professorer i »samhällsekonomi, särskilt ekonomisk politik och socialpolitik», med undervisningsskyldighet inom både de juridiska och de filosofiska fakulteterna.

Stockholm den 20 mars 1957

Henrik Munktell

Jean Braconier

Olle Dahlén